

Üniversite Öğrencilerinde Empatik Eğilim ve Suçluluk ile Psikolojik İyi Olma Arasındaki İlişkinin Aracısı Olarak Pozitif ve Negatif Bilgiye Odaklanma

Necla ACUN-KAPIKIRAN^a

Pamukkale Üniversitesi

Öz

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinde pozitif ve negatif bilgiye odaklanmanın empatik eğilim ve suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında aracılık rolünün olup olmadığının belirlenmesidir. Çalışmanın katılımcıları, yaşları 17 ile 32 arasında değişen (M = 20.93, SD = 1.80) 314 Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencileridir. Çalışmanın verileri için, Psikolojik İyi Olma Ölçeği, Empatik Eğilim Ölçeği, Suçluluk Ölçeği ve Pozitif-Negatif Bilgiye Odaklanma Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verilerinin analizi için, yapısal eşitlik modeli, korelasyon analizi ve betimleyici istatistikler kullanılmıştır. Sonuçta araştırma değişkenlerinin birbirleriyle ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca hipotez edilen yapısal eşitlik modeli kısmen desteklenmiştir. Bu eşitlikteki aracı değişken olumlu bilgiye odaklanmanın empatinin kısmi aracısı, suçluluğun tam aracısı olduğu kaydedilmiştir. Ancak, negatif bilgiye odaklanmanın aracılık koşulu bulunmamıştır.

Anahtar Kelimeler

Psikolojik İyilik Hali, Empatik Eğilim, Suçluluk, Olumlu ve Olumsuz Bilgiye Odaklanma.

Son yıllarda davranış bilimciler, insanın problemlerinden çok insanların olumlu yönlerine odaklanmışlardır. Pozitif psikoloji olarak adlandırılan bu yaklaşımda yer alan kavramsalara birisi psikolojik iyi olmadır (Seligman, 2002; Seligman ve Csikszentmihalyi, 2000). Psikolojik iyi olma Ryff (1989) tarafından geliştirilen diğerleriyle olumlu ilişkiler kurma, kendini kabul, yaşam amacı, özerklik, çevresel hakimiyet ve kişisel gelişimi içeren altı alt boyuttan oluşan bir modelle açıklanmıştır. Psikolojik iyi olma, yaşam doyumunun önemli göstergesi olup mutluluk kavramı ile eş anlamlı olarak

kullanılmaktadır (Andrews ve McKennell, 1980). Dahası çoğu zaman mutluluk ile öznel iyi olma eş kavramlar olarak tanımlanabilmektedir (Diener ve Lucas, 2000). Dolayısıyla, mutluluk, öznel iyi olma, yaşam doyumunu ve psikolojik iyi olma pozitif psikoloji yaklaşımında kavramsal ve kuramsal tartışmaların odağında yer almaktadır. Psikolojik iyi olma genel bir mutluluk duygusu olarak tanımlanabilir (Schmutte ve Ryff, 1997). Psikolojik iyi olma, alan yazında olumlu birçok özellikle ilişkilendirilmiştir. Örneğin Chang ve Sanna (2001) tarafından yapılan bir çalışmada iyimser olan kişilerin psikolojik olarak daha iyi olduklarının saptamışlardır. Dahası, psikolojik olarak iyi olan bireylerin, benlik saygısı, yaşam doyumunu, mutluluk ve çevreye uyum düzeyi yüksek (Amato ve Sobolewski, 2001; Reid, 2004), daha özerk (Yeh ve Yang, 2006) ve algılanan başarılarının daha yüksek (Cenkseven ve Akbaş, 2007) olduğu saptanmıştır. Aksine, psikolojik olarak iyi olma ile nörotizm (Weinstein ve Ryan, 2010) kötümserlik (Chang ve Sanna, 2001; Daukantaite ve Bergman, 2005) gibi olumsuz özelliklerle ters yön-

^a Dr. Necla ACUN-KAPIKIRAN. Eğitim Bilimleri, psikolojik danışma ve rehberlik alanında Yardımcı Doçenttir. Çalışma alanları arasında empati, psikolojik iyi olma, yaşam doyumunu, iyimserlik ve moral değerler gibi konular yer almaktadır. İletişim: Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Denizli. Elektronik posta: nkkiran@pau.edu.tr. Tel: +90258 2961049 Fax: +90 258 296 1200.

de ilişkili bulunmuştur. Psikolojik iyi olmayı sağlayan en önemli unsurlardan birisi bireyin başkalarıyla iyi ilişkiler kurmasıdır. Başkalarıyla empati kurmak, günlük yaşamda bireyin başkalarıyla iyi ilişkiler kurabilmesini sağlayabilir (Shanafelt ve ark., 2005; Thomas ve ark., 2007). Empati, diğer kişinin duygusal durumunu ya da koşulunu anlama ve diğer kişinin belli bir durumda ne hissettiği ya da ne hissedebileceğini anlayarak verilen duygusal bir tepki olarak tanımlanabilir (Eisenberg ve ark., 1998). Davis (1983) empatiyi dört boyuttan oluşan bir modelle açıklar. Ona göre empatinin bilişsel yönünü oluşturan perspektif alma, empatinin daha çok duygusal yönünü oluşturan empatik ilgi, hayali katılım ve kişisel gerilimdir. Empati, insanlar arası ilişkide iletişimi kolaylaştırmanın yanında (Granello, 1999) saldırganlığı azaltmada bir tampon görevi gördüğü (Björkqvist, Österman ve Kaukiainen, 2000; Kaukiainen ve ark., 1999) ve sosyal istenirliği artırdığı (Vitagliano ve Barnett, 2003) saptanmıştır. Dahada önemlisi, empatik eğilimleri yüksek olan bireylerin psikolojik iyi olmalarının da yüksek olduğu saptanmıştır (Shanafelt ve ark., 2005; Thomas ve ark., 2007).

İnsanın başkalarıyla olumlu ilişkiler kurmasına yardımcı olan bir diğer öge de başkalarını anlamaya yol açan ve bireyin yanlış davranışlarını gidermeye yol açan suçluluk duygusudur. Moral bir duygu olarak suçluluk, bireyin vicdanını harekete geçiren bir duygu olduğu için önemli sosyal işlevlere sahiptir. Suçluluk, bireyi olumlu sosyal davranışlara itebilen ve aynı zamanda anti sosyal davranışlara engelleyerek bireyin yüksek düzeyde uyum sağlamasına yol açabilmektedir (Hoffman, 2000). Suçluluk, diğeri yönelimli perspektif almayı (Leith ve Baumeister, 1998), kişiler arası ilişkilere katkı sağladığı (Covert, Tangney, Maddux ve Heleno, 2003) ve öfke kontrolü sağladığı (Lutwak, Panish, Ferrari ve Razzino, 2001) diğer kişiye verilen zararı telafi etmeye yol açtığı gibi (Haidt, 2003; Keltner ve Buswell, 1996, 1997; Taylor, 1985, s. 86) uyum sağlayıcı bir duygu durumudur (Beer ve Keltner, 2004; Luyten, Fontaine ve Carveleyn, 2002; Tangney, 1991, 2003, s. 388). Ayrıca, suçluluk, kişinin başkalarına yardım etme (Chapman, Zahn-Waxler, Cooperman ve Iannotti, 1987) ve iyilikseverlik (Silfver, Helkama, Lönnqvist ve Verkasalo, 2008) gibi duyguları ortaya çıkardığı için, bireyleri olumlu sosyal davranışlara güdülemektedir (Weinstein ve Ryan, 2010). Bununla birlikte, başkalarıyla olan ilişkide suçluluk hisseden kişilerin, başkalarının iyilik hallerine daha çok katkı sağladıkları bulunmuştur (Silfver ve ark., 2008).

Çalışmada yer alan değişkenlerden ikisi pozitif ve negatif bilgiye odaklanmadır. Pozitif ve negatif bilgiye odaklanmayı ilk olarak Noguchi, Gohm ve Dalsky (2006) tanımlamıştır. Onlar pozitif ve negatif bilgiye odaklanmayı, değer (valence) kavramı çerçevesinde tartışmıştır. Bazı bireyler, çevresinde olan olayların pozitif görüşlerine dikkat ederken diğer bazıları negatif görüşlerine dikkat ederler. Çevresindeki olayların pozitif görüntülerine dikkat edenler pozitif bilgi odaklı, negatif görüntülerine dikkat edenler negatif bilgi odaklı olarak tanımlanmaktadır. Burada dikkat edilen görünüş, pozitif ve negatif bilişsel bilgidir (Noguchi ve ark., 2006). Pozitif ve negatif bilgiye odaklanma bakımından kültürler arası bir çalışmada, hem Japonların hem de Amerikalıların negatif bilgiden çok pozitif bilgiye dikkat ettikleri bulunmuştur (Noguchi, Gohm, Dalsky ve Sakamoto, 2007). Diğer bir deyişle bireyler, çevrelerindeki pozitif olaylara daha fazla dikkat etmektedirler.

Bu Çalışma

Empati ve suçluluk bireyler arası ilişkide bireylerin olumlu ilişki kurmasına yardımcı olan duygulardan ikisidir (Lewis ve Sullivan, 2005, s. 186). Hem kişilerarası ilişkilerde hem de ahlaki gelişim için empati kurmak ve suçluluk duygusu gereklidir (Eisenberg, 2000). Yani, kişi moral olarak eksik davrandığını düşündüğünde suçluluk hissedebilir (Lazarus, 1991, s. 240; Niedenthal, Gruber ve Ric, 2006, s. 98). Psikolojik olarak iyi olan bireyler daha çok olumlu duygu yaşarlar (Diener ve Larsen, 1993). Bu yüzden, olumlu duygu durumu yaşıntılarına sahip bireyler, uzun dönemde psikolojik olarak daha iyi olabilir (Fredrickson, 2001; Ryff ve Keyes, 1995). Ayrıca, empatik eğilimleri yüksek olan bireylerin psikolojik iyi olma düzeyleri yüksektir (Shanafelt ve ark., 2005; Thomas ve ark., 2007). Dolayısıyla, empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında olumlu yönde ilişkili olması beklenir. Ayrıca, kişiler arası ilişkilerde bireyler kendisinin neden olduğu bir olumsuzluk ya da yeterince yardım edememe durumunda suçluluk hissedebilir. Bir miktar suçluluk duygusu, bir başkasının yararına yardım etmeyi sağlayabilir. Bu durum, bireyin psikolojik olarak iyi olmasını sağlayabilir. Yapılan bazı çalışmalarda suçluluk ile olumlu özellikler arasında olumlu yönde ilişki saptanmıştır (Covert ve ark., 2003; Leith ve Baumeister, 1998). Dolayısıyla psikolojik iyi olma ile suçluluk arasında olumlu yönde ilişki olması beklenir. Bununla beraber, psikolojik iyi olma düzeyi yüksek olan kişilerin, yaşam doyumları yüksek olarak bulunmuş-

tur (Andrews ve McKennell, 1980). Noguchi ve arkadaşları (2006) tarafından yapılan bir çalışmada yaşam doyumu ile pozitif bilgiye odaklanma arasında olumlu, negatif bilgiye odaklanma arasında negatif yönde ilişki saptanmıştır. Bu nedenle, pozitif bilgiye dikkat etme ile psikolojik iyi olma arasında olumlu, negatif bilgiye odaklanma ile psikolojik iyi olma arasında olumsuz yönde ilişki beklenir. Pozitif ve negatif bilgiye odaklanma, iyimser ve kötümser kişilik özellikleriyle ilişkilidir. Kötümser bireyler bir olaydaki negatif işaretlere odaklanırken, iyimser bireyler olumlu işaretlere odaklanmaktadır. Diğer bir deyişle, pozitif ve negatif bilgiye dikkat etmenin derecesi, kişilik ve diğer psikolojik değişkenlerin aracısı olarak, ruh halini iyileştirme gibi birçok psikolojik süreçle ilgilidir (Noguchi ve ark., 2006).

Yukarıdaki bilgiler ışığında, (a) üniversite öğrencilerinin empatik eğilimlerinin ve suçluluk duygularının psikolojik iyi olmaları üzerinde doğrudan rolü, (b) üniversite öğrencilerinin pozitif ve negatif bilgiye odaklanmalarının empatik eğilim ve suçluluk duyguları ile psikolojik iyi olmaları arasında dolaylı (aracı) rolü beklenir. Bu amaçla şekil 1'deki eşitliğin doğrulanıp doğrulanmayacağı test edilecektir.

Yöntem

Model

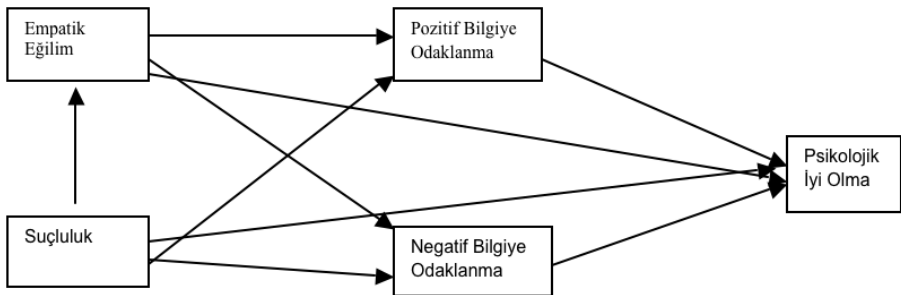
Bu çalışma, değişkenler arasındaki ilişkileri incelemeye dönük nicel bir araştırmadır. Çalışmaların verileri kendi belirttikleri (self report) türden ölçeklerle toplanmıştır. Çalışmada yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler yapısal eşitlik modeli ile analiz edilmiştir. Ayrıca verilerin analizinde betimleyici istatistikler kullanılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu çalışmanın katılımcılarını, Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinin okul öncesi, psikolojik danışma ve rehberlik, resim öğretmenliği, sınıf öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği bölümlerinden oluşan toplam 314 üniversite öğrencisinden oluşmaktadır (70% kadın, 30% erkek). Katılımcıların yaşı 17 to 32 arasında değişmektedir ($M = 20.93$, $SD = 1.80$). Katılımcıların %18'i birinci, %17'si ikinci, %32'si üçüncü ve %33'ü dördüncü sınıf öğrencisidir. Katılımcıların seçiminde ulaşılabilirlik durumu dikkate alınarak, araştırmacının girdiği derslerde yer alan gönüllü öğrencilerden oluşmaktadır.

Ölçme Araçları

Psikolojik İyi Olma Ölçeği (PİO) : Ryff (1989) tarafından geliştirilen psikolojik iyi olma ölçeği, diğerleriyle olumlu ilişkiler kurma, kendini kabul, yaşam amacı, özerklik, çevresel hakimiyet ve kişisel gelişim olmak üzere altı alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçek 84 maddeden oluşan, 1 hiç katılmıyorum, 6 tamamen katılıyorum şeklinde puanlamayı gerektiren likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin puanlaması bazı maddelerin ters çevrildikten sonra toplanması sonucu, yüksek puanlar yüksek psikolojik iyi olma yönünde yorumlanmaktadır. Türkçeye uyarlama çalışması Cenkseven (2004) ve Akın (2008) tarafından iki kez yapılmıştır. Ölçeğin Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği, Pozitif-Negatif Duygu Ölçeği, Rotter İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği ve Zung Depresyon Ölçeği puanları arasında anlamlı ilişkiler saptanmıştır (Cenkseven, 2004). Cenkseven (2004) çalışmasında ölçeğin alfa katsayısı .74 ile .77 arasında değişmekte olduğu kaydedilmiştir. Akın (2008) çalışmasında, ölçeğin Cronbach alfa katsayısı özerklik alt ölçeği için .94, çevresel hakimiyet için .97, bireysel gelişim için .97, diğerleriyle olumlu ilişkiler için .96, yaşam amaçları için .96

Şekil 1.

Hipotez Edilen Aracılık Modeli

ve kendini kabul için .95 olarak saptanmıştır. Ölçeğin dört hafta arayla yapılan test-tekrar test güvenilirlik katsayıları .78 ile .97 arasında değişmektedir (Cenkseven, 2004). Ölçeğin bazı maddeleri şöyledir: Diğerleriyle olumlu ilişkiler alt boyutu “İnsanların çoğu beni sevgi dolu ve şefkatli biri olarak görür”, özerklik alt boyutu “Bir çok insanın görüşlerinin tersi olduğu zaman bile görüşlerimi ifade etmekten korkmam”, çevresel hakimiyet alt boyutu “Günlük yaşamımdaki sorumlulukların çoğunun üstesinden gelmekte oldukça başarılıyım”, bireysel gelişim alt boyutu “Genellikle her geçen gün kendimle ilgili daha fazla şey öğrendiğimi hissediyorum” yaşam amacı alt boyutu “Yaşamımın yönünü ve amacını belirledim” ve kendini kabul boyutu “Yaşamımı gözden geçirdiğimde, yaşamımdaki olayların sonuçlanış şekline memnuluk duyuyorum” örnek maddelerinden oluşmaktadır.

Empatik Eğilim Ölçeği (EEÖ): Dökmen, (1988) tarafından geliştirilen empatik eğilim ölçeği, 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçek 1 (tamamen katılmıyorum) 5 (tamamen katılıyorum) randaında işaretleme gerektiren likert türünden bir ölçek olup, toplam puanlar empatik eğilimli olma yönünde yorumlanmaktadır. Ölçeğin, Edward Kişisel Tercih Envanteri'nin duyguları anlama özelliği ile .68 düzeyinde korelasyonu bulunmaktadır. Ölçeğin alfası .88 ve 3 hafta arayla test tekrar test güvenilirliği $r = .82$ olarak hesaplanmış olup oldukça iyi psikometrik özelliklere sahiptir. Ölçeğin maddelerinden bazıları şunlardır: “Film seyrederken gözlerim yaşarır.” “Yakınlarım bana sık sık dertlerini anlatır” gibi maddeleri içermektedir.

Suçluluk Ölçeği: Suçluluk ölçeği, Şahin ve Şahin, (1992) tarafından geliştirilen suçluluk ve utanç ölçeğinin suçluluk alt ölçeğidir. Mevcut araştırmada kullanılan suçluluk alt ölçeği 12 maddeden oluşmakta olup, 1 (hiç rahatsızlık duymadım) ile 5 (Çok rahatsızlık duydum) biçiminde puanlamayı gerektiren likert türü bir araçtır. Ölçek maddelerinin toplanması ile elde edilen puanlar suçluluk yönünde yorumlanmaktadır. Ölçeğin soyotropi ile $r = .33$ ve Beck depresyon envanteri ile $r = .35$ düzeyinde anlamlı düzeyde ilişkisi olduğu saptanmıştır. Ölçeğin alfası .81 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin maddelerinden bir kaç, “Birisinin size verdiği bir sırrı istemeyerek başkalarına açıklamak”, “Ailenin sizden beklentilerini yerine getirememek” gibi ifadelerden oluşmaktadır.

Pozitif ve Negatif Bilgiye Odaklanma Ölçeği (PNBOÖ): Noguchi ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilen ölçek 26 maddeli olup, 1 benim için hiç doğru değil, 5 benim için tamamen doğru şek-

linde puanlamayı gerektiren likert tarzı bir ölçektir. Ölçek pozitif bilgiye odaklanma (PBO) ve negatif bilgiye odaklanma (NBO) olmak üzere iki alt ölçekten oluşmaktadır. Ayrıca her bir alt ölçek kendi ve diğerine pozitif ve negatif odaklanmayı gerektiren maddelerden oluşmaktadır. Ölçeğin kendi ve diğerine yönelik soru maddelerinin toplanması ile kendi ve diğeri pozitif bilgiye odaklanma ile kendi ve diğeri negatif bilgiye odaklanma şeklinde ölçüm yapmayı da sağlamaktadır. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Kapıkıran (2009) tarafından yapılmıştır. Türkçe ölçeğin faktör analizi sonucunda, orijinal ölçekte olduğu gibi pozitif ve negatif bilgiye odaklanma alt ölçeklerine sahip olduğu saptanmıştır. Ancak her bir alt ölçeğin, kendi ve diğeri şeklinde ölçümüne yönelik ayrışması gerçekleşmemiştir. Her bir alt ölçeğe ait maddelerin toplanması sonucunda elde edilen puanlar pozitif bilgiye odaklanma ve negatif bilgiye odaklanma olarak yorumlanmaktadır. Ölçeğin pozitif bilgiye odaklanma alt ölçeği ile depresyon arasında $r = -.25$, negatif benlik ile $r = -.24$ ve anksiyete ile $r = -.22$ düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Negatif bilgiye odaklanma alt boyutu ile depresyon arasında $r = .49$, negatif benlik $r = .49$ ve anksiyete ile $r = .47$ düzeyinde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ölçeğin pozitif bilgiye odaklanma alt ölçeğinin maddeleri için alfa katsayısı .83, negatif bilgiye odaklanma alt ölçeği maddeleri için alfa katsayısı .70 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin üç hafta arayla yapılan test tekrar test güvenilirliği $r = .63$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin pozitif bilgiye odaklanma alt ölçeğine ilişkin örnek maddesi, “Diğerlerinin yaptığı olumlu şeylere dikkat ederim”, negatif bilgiye odaklanma alt ölçeğine yönelik örnek maddesi, “Bazen başarısız olduğum zamanları unutamam” gibi ifadelerden oluşmaktadır.

İşlem

Çalışmanın katılımcıları, çeşitli psikoloji ve rehberlik derslerine devam eden Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesinin farklı bölümlerine devam eden gönüllü öğrencilerinden oluşmaktadır. Öğrencilere ölçek uygulanmadan önce ölçeklerin doldurulma şekline yönelik ve kendilerinde olması gereken özellikler değil, gerçekte varolan özelliklere ilişkin bilgi vermeleri ve gönüllülük gerektğine ilişkin açıklama yapıldı. Daha sonra, gönüllü öğrencilere ölçek maddelerinden oluşan bir ölçek takımı verildi. Ayrıca katılımcı öğrencilerin bu ölçek maddelerini cevaplama güdülerini artırmak için, ek not verilmiştir. Ölçeklerin tamamlanması yaklaşık 40 dakika sürmüştür. Araştırmada elde edilen veriler, LISREL 8.71 (Jöreskog ve Sörbom, 2004) ve

Tablo 1.*Değişkenlerin Birbirleriyle Korelasyonları, Ortalamaları, Standart Sapmaları Alfa Katsayıları Minimum Maksimum Skewness ve Kurtosis Değerleri*

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1-S	1										
2-EE	.170**	1									
3-PBO	.35**	.54**	1								
4-NBO	.09	-.25**	-.09	1							
5-PİO	.20**	.42**	.40**	-.16**	1						
6-DOİK	.15**	.44**	.32**	-.14*	.75**	1					
7-Ö	.13*	.12*	.11*	-.19**	.57**	.21**	1				
8-ÇH	.11*	.11*	.40**	-.14**	.87**	.60**	.40**	1			
9-KG	.16**	.16**	.29**	-.10*	.80**	.51**	.39**	.62**	1		
10-YA	.23**	.23**	.36**	.01	.82**	.56**	.31**	.67**	.65*	1	
11-KK	.15**	.15**	.39**	-.16**	.88**	.56**	.47**	.75**	.60**	.67**	1
Ort.	54.98	70.41	65.94	29.51	383.04	68.41	57.58	61.90	68.28	65.30	61.55
Ss	5.31	9.58	8.19	5.11	44.34	10.50	7.92	9.47	8.95	8.35	11.10
α	.84	.75	.86	.70	.93	.84	.61	.77	.75	.71	.83
Min	17	31	19	11	177	22	31	23	27	19	19
Max	60	100	85	45	467	84	77	84	84	81	82
Skewness	-2.23	-.349	-.861	-.160	-.995	-1,023	-.249	-.635	-.896	-1,296	-.925
Kurtosis	9.53	1.100	3.807	.489	2,311	1,595	.233	1,163	1,653	4,004	1,026

* $p < .05$; ** $p < .001$

SPSS paket programları kullanılmıştır. Öncelikle elde edilen verilerin birbirleriyle ilişkisini belirlemek amacıyla korelasyon analizi yapılmıştır. Daha sonra değişkenlerin herbirinde elde edilen puanların ortalamaları, standart sapmaları ve minimum-maksimum skewness ve kurtosis betimsel analizleri ile puan ve örneklem dağılımına ilişkin betimsel istatistikleri yapılmıştır. Daha sonra ölçme araçlarının iç tutarlılıklarını belirlemek üzere alfa kat sayıları hesaplanmıştır. Ayrıca, LISREL paket program ile gözlenen değişkenlerle yol analizi için yapısal eşitlik modellemesi yapılmıştır.

Bulgular

Araştırma Değişkenlerinin Birbirleriyle Korelasyonları ve Betimleyici İstatistikleri

Araştırma değişkenlerinin birbirleriyle korelasyonları, ortalamaları, standart sapmaları ve alfa katsayıları Skewness, Kurtosis, minimum- maksimum puanları hesaplanmıştır (Tablo 1). Tablo 1 de görüldüğü gibi, çalışmada kullanılan ölçme araçlarının tümünün alfa katsayılarının yeterli olduğu görülmektedir. Ölçülen değişkenlerin hem skewness ve hem de kurtosis değerleri normal bir dağı-

lım için kabul edilebilir sınırlar içinde yer almıştır. Ayrıca, tablo 1 de psikolojik iyi olma ölçeği toplam ve alt ölçekleri, empatik eğilim suçluluk ve pozitif ve negatif bilgiye odaklanma değişkenlerinin birbirleriyle ilişkisi görülmektedir. Psikolojik iyi olma ile pozitif bilgiye odaklanma arasında olumlu ($r = .40, p < .001$), negatif bilgiye odaklanma arasında olumsuz ($r = -.16$), psikolojik iyi olma ile hem empatik eğilim ($r = .42, p < .001$) ve hem de suçluluk arasında olumlu yönde ($r = .20, p < .001$), empatik eğilim ile pozitif bilgiye odaklanma arasında olumlu ($r = .54, p < .001$), negatif bilgiye odaklanma ile olumsuz ($r = -.25, p < .001$) yönde ilişki bulunmuştur. Bununla birlikte, suçluluk ile pozitif bilgiye odaklanma arasında olumlu ilişki bulunurken ($r = .35, p < .001$), negatif bilgiye odaklanma ile anlamlı ilişki bulunmamıştır ($r = .09, p > .05$). Ayrıca, düşük de olsa empatik eğilimle suçluluk arasında olumlu yönde ilişki ($r = .17, p < .001$) saptanmıştır.

1-S = Suçluluk, 2-EE = Empatik Eğilim, 3-PBO = Pozitif Bilgiye Odaklanma, 4-NBO = Negatif Bilgiye Odaklanma, 5-PİO = Psikolojik iyi olma, 6-DOİK = Diğerleriyle Olumlu İlişkiler Kurma, 7-Ö = Özerklik, 8-ÇH = Çevresel Hakimiyet, 9-KG = Kişisel Gelişim, 10-YA = Yaşam Amacı, 11-KK = Kendini Kabul.

Empatik Eğilim ve Suçluluk ile Psikolojik İyi Olmanın Aracısı Pozitif ve Negatif Bilgiye Odaklanma

Bu çalışmada, şekil 1 de hipotez edilen (a) pozitif ve negatif bilgiye odaklanmanın aracı (dolaylı) rolü (b) psikolojik iyi olma ile empatik eğilim ve suçluluğun doğrudan ilişkileri test edilmiştir. Yapısal eşitlik modeli, genellikle bu tür çoklu değişkenlerin aracılığının testi için tercih edilen bir analiz yöntemidir (Frazier, Tix ve Baron, 2004). Girdiler sürekli olduğu için, ilgili değişkenlerin kovaryans matrisleri ile maksimum olasılık kestirimleri kullanılmıştır. Standardize edilmiş yol katsayılarının anlamlılığı, t (.05) 1.96 kritik değer ile belirlenmiştir.

Baron ve Kenny (1986)'ye göre, bir aracılık modelinin test edilebilmesi için dört kriter gereklidir. Birincisi, bağımsız değişken bağımlı değişkeni yordamalıdır. İkincisi, bağımlı değişken aracı değişken(ler) ile ilişkili olmalıdır. Üçüncüsü, aracı değişken ile bağımsız değişken ilişkili olmalıdır. Tüm bu ilişkiler anlamlı düzeyde olmalıdır. Dördüncüsü, bağımlı değişken ve bağımsız değişken arasındaki ilişkiye aracı değişken girdiğinde bu ilişki (bağımsız değişken-bağımlı değişken ilişkisi) ya anlamlı düzeyde düşmeli (kısmi aracılık) ya da ilişki artık anlamlı düzeyde olmamalıdır (tam aracılık).

Hu ve Bentler (1999)'e göre, iyi bir modelin göstergesi için, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index) CFI, modelin açıklanan kovaryans ile gözlenen kovaryansları arasındaki farkların ortalamasını veren modelin karmaşıklığını dikkate alan bir değer olan Normalleştirilmemiş Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index/ Tucker-Lewis Index) NNFI ve Uyum İyiliği İndeksi (Goodness of Fit Index) GFI .95 den büyük, Standardize Edilmiş Hataların Ortalama Karekökü (Standardized Root Mean Square Residual) SRMR .08'a eşit ya da küçük, Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (Root Mean Square Error of Approximation) RMSEA .06'e eşit ve daha az olmasının iyi bir uyuma sahip bir modeli temsil edeceğini ileri sürer.

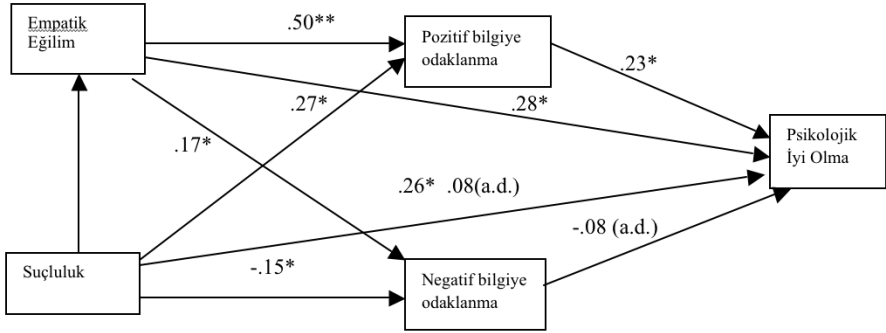
Yapısal Model: Holmbeck (1997) YEM ile yapısal aracılık modelini test etmek için üç aşama önerir. İlk aşamada bağımlı değişken (psikolojik iyi olma) üzerinde kestirici değişkenlerin (suçluluk ve empatik eğilim) doğrudan etkisinin anlamlılık düzeyi test edilmelidir. İkinci aşamada, kısmi aracılığa ilişkin yapısal model test edilmelidir (doğrudan ve dolaylı ilişkilerin tümü). Üçüncü aşamada, tam aracı yapısal model (iki doğrudan etki olmaksızın dolaylı etkiler) test edilmelidir.

Birinci aşamada, empatik eğilim ve suçluluk ile doğrudan ilişki test edilirken, aracı değişkenler modele katılmamıştır. Ölçüm sonucunda, $X^2=$

14.63, $df = 3$, $N = 314$, $p < .05$; CFI= 0.96, IFI= 0.96, NFI= 0.96, NNFI= 0.96, GFI=0.98, SRMR = 0.041 mükemmel ve RMSEA= 0.074, güven aralığı (Confidence Interval) CI: 0.019; 0.14) ile kabul edilebilir (Jöreskog ve Sörbom, 1993) düzeye ulaşmıştır. Bu ölçümde psikolojik iyi olma (bağımlı değişken) üzerinde suçluluk ve empatik eğilimin (bağımsız değişkenler) doğrudan etkisinin test edilmesi sonucunda psikolojik iyi olma ile empatik eğilim arasında $\beta = .39$ ($df = 3$, $t = 7.62$, $p < .05$) suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .13$ ($df = 3$, $t = 2.47$, $p < .05$) düzeyinde anlamlı ilişki elde edilmiştir.

İkinci aşamada, hipotez edilen yapısal model olan kısmi aracılık modelini oluşturan pozitif ve negatif bilgiye odaklanmanın bağımsız değişkenlerden suçluluk ve empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında aracı değişken olup olmadığını belirlemek üzere test edilmiştir. Sonuçta, $X^2 = 0.04$, $df = 1$, $N = 314$, $p > .05$; CFI= 1.00, IFI= 1.00, NFI= 1.00, NNFI= 1.01, GFI=1.00, SRMR = 0.0024 RMSEA= 0.0, %90 CI: 0.0 ; 0.088 ile mükemmel uyum değerlerine ulaşmıştır. Bu ilişkide suçluluk ile pozitif bilgiye odaklanma arasında $\beta = .26$, ($t = 5.74$, $p < .05$), empatik eğilim ile pozitif bilgiye odaklanma arasında $\beta = .50$, ($t = 10.78$, $p < .001$), empatik eğilim ile negatif bilgiye odaklanma arasında $\beta = -.27$, ($t = -4.93$, $p < .05$), pozitif bilgiye odaklanma ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .23$, ($t = 3.61$, $p < .05$), suçluluk ile negatif bilgiye odaklanma arasında $\beta = -.15$ ($t = 2.45$, $p < .05$) anlamlı düzeyde ilişki saptanmıştır. Ancak negatif bilgiye odaklanma ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = -.08$, ($t = -1.47$, $p > .05$) anlamlı düzeyde ilişki bulunmamıştır. Daha sonra, negatif bilgiye odaklanma ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişki modelden çıkarılarak yeniden analiz yapılmıştır. Bu eşitlikte, $X^2 = 2.21$, $df = 2$, $N = 314$, $p > .05$; CFI= 1.00, IFI= 1.00, NFI= 1.00, NNFI= 1.00, GFI=1.00, SRMR = 0.024, RMSEA= 0.019, CI: 0.0; 0.12 ile tüm uyum değerleri mükemmel düzeye ulaşmıştır. Aracı değişken pozitif bilgiye odaklanmanın yer aldığı bu modelde empati ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .28$ ($t = 7.52$, $p < .05$) ve suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .08$ ($t = -1.47$, $p > .05$) istatistiksel olarak anlamlı ilişki vardır.

Üçüncü aşamada, tam aracılık modelinin test edilmesi sonucunda (doğrudan etki olmaksızın dolaylı etkiler) $x^2 = 2.22$, $df = 2$, $N = 314$, $p > .05$, CFI = 0.98; IFI = 0.98; NNFI/TLI = 0.97; SRMR = 0.048; RMSEA = 0.019, 90% CI = 0.0 - 0.12 ile mükemmel uyum değerlerine ulaşmıştır. Bu modelde, empatik eğilim ile pozitif bilgiye odaklanma arasında $\beta = .50$, ($t = 10.78$, $p < .01$), suçluluk ile pozitif bilgiye odaklanma $\beta = .26$, ($t = 5.74$, $p < .05$), pozitif bilgiye odaklanma ile psikolojik iyi olma $\beta = .23$, ($t = 7.62$, $p < .05$), empatik eğilim ile negatif bilgiye

Şekil 2.

Hipotez Edilen Modelin Doğrulan ve Doğrulanmayan İlgili Değişkenlerinin Doğrudan ve Dolaylı İlişkilerine Yönelik Yol Analizi (n = 314). Bütün Sayılar Standardize Edilmiş Yol Analizi Değerleridir. T Değerlerine Göre; *p<.05, **p < .001.

ye odaklanma $\beta = -.27$, ($t = -4.93$, $p < .05$), suçluluk ile negatif bilgiye odaklanma $\beta = .14$, ($t = -2.45$, $p = .05$) arasında anlamlı düzeyde ilişki kaydedilmiştir. Modelde yer alan aracı ve kestirilen değişkenlerin modele katkısına bakıldığında, değişkenlerden pozitif bilgiye odaklanmanın % 36, negatif bilgiye odaklanmanın % 06 ve psikolojik iyi olmanın modele katkısı %23 olarak hesaplanmıştır.

Modelin Doğrudan ve Dolaylı Etkilerinin Anlamlılık Düzeyleri

Doğrudan ve dolaylı modellerle elde edilen ilişkilerin anlamlılığını test etmek için aracılık anlamlılık testi kullanılmıştır (Baron ve Kenny, 1986; Frazier ve ark., 2004). Modelin empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasındaki $\beta = .39$, ($p < .05$) suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .13$ ($p < .05$) anlamlı düzeyde ilişkisinin olduğu sonucu elde edilmiştir. Daha sonra tam aracılık (yalnızca bağımlı ve bağımsız değişkenlerin ilişkisinin yer aldığı model) yapısal modelin test edilmesi sonucu, empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .28$, ($p < .05$) suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında $\beta = .13$, ($p < .05$) değerlerine ulaşılmıştır. Empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasındaki doğrudan rolü $\beta = .39$ ($p < .01$) olurken, pozitif bilgiye odaklanma aracı değişkenin eşitliğe eklenmesi sonucunda $\beta = .28$, ($p < .05$)'e düşmüştür. Suçluluğun psikolojik iyi olma üzerindeki doğrudan rolü $\beta = .13$ ($p < .05$) olurken, pozitif bilgiye odaklanma eklendiğinde $\beta = .08$ ($p > .05$) ilişkisinin anlamlı düzeyde olmadığı saptanmıştır. Diğer bir deyişle, pozitif bilgiye odaklanmanın empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında kısmi aracılığı bulunurken, suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında tam aracılık rolü vardır. Yapısal eşitlik modelinin aracılık düze-

yini belirlemek amacıyla aracılık testi yapılmıştır. Sonuçta, empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasındaki pozitif bilgiye odaklanmanın dolaylı aracılık etkisinin .12 ($\beta = .50 \times .23$) olduğu saptanmıştır. Suçluluk ile psikolojik iyi olma arasındaki pozitif bilgiye odaklanmanın dolaylı aracılık etkisinin .06 ($\beta = .26 \times .23$) gibi düşük düzeyde olduğu saptanmıştır. Sonuç olarak, pozitif bilgiye odaklanmanın empatik eğilim ile psikolojik iyi olma üzerinde kısmi ve suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında tam aracılık rolü olduğu saptanmıştır.

Tartışma

Bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin empatik eğilimlerinin ve suçluluk duygularının psikolojik iyi olmaları üzerindeki doğrudan ve pozitif ve/veya negatif bilgiye odaklanmanın dolaylı (aracılık) rolünün olacağına ilişkin hipotezin doğrulanıp doğrulanmayacağını belirlemektir. Önerilen hipotezin sınanması için yapılan yapısal eşitlik modeline dayalı analiz sonucunda hipotez edilen model kısmen desteklenmiştir. Bu modelde, empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında standardize edilmiş değerler üzerinde pozitif bilgiye odaklanmanın aracılığı desteklerken, negatif bilgiye odaklanmanın aracılığı desteklenmemiştir. Diğer bir deyişle, empatik eğilim ve suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında negatif bilgiye odaklanmanın aracılığı bulunmamaktadır.

Bu eşitlikte, empatik eğilimin psikolojik iyi olma üzerinde anlamlı düzeyde yordayıcı olduğu saptandı. Bu bulgu, önceki alan yazınla tutarlıdır (Shanafelt ve ark., 2005; Thomas ve ark., 2007). Dahası, pozitif bilgiye odaklanma ile psikolojik iyi olma arasında da olumlu ilişki vardır. Bu sonucu dolay-

lı yönde destekleyen bir çalışmayı Noguchi ve arkadaşları (2006) yapmıştır. Yaptıkları çalışmada, yaşam doyumları yüksek bireylerin daha çok pozitif bilgiye odaklandıkları saptanmıştır. Ek olarak pozitif bilgiye odaklanma ile yakından ilişkili olan iyimserliğin (Chang ve Sanna, 2001; Daukantaite ve Bergman, 2005) ve pozitif duygunun (Vera ve ark., 2008) psikolojik iyi olma ile olumlu yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Bir diğer beklenen olumlu ve anlamlı bulgu, pozitif bilgiye odaklanma ile empatik eğilim arasında gerçekleşmiştir. Empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasındaki doğrudan ilişkinin standardize edilmiş yol analizi değeri $\beta = .39$ ($p < .01$) olarak kaydedilmiştir. Eşitliğe pozitif bilgiye odaklanma eklendiğinde, empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişkinin düştüğü görülmüştür (bak, şekil 2). Ancak empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasındaki ilişki, bir miktar düşmekle birlikte ilişkinin hala anlamlı düzeyde ($\beta = .28$, $p < .05$) olduğu saptanmıştır. Diğer bir deyişle, pozitif bilgiye odaklanmanın empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında kısmi bir aracılık rolü vardır. Bu sonuç, bireylerin empatik eğilime sahip olmasının bireylerin psikolojik iyi olmalarını sağlamada önemli bir işlevi olduğunu göstermekle birlikte, empatik eğilime sahip olmanın yanında pozitif bilgiye odaklanmanın da psikolojik iyi olma üzerinde katkısı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonucu dolaylı yönde destekleyen bir çalışmada, pozitif bilgiye odaklanmanın, dışa dönüklük ile yaşam doyumunu arasında aracı (mediate) olduğu saptanmıştır (Noguchi ve ark., 2006).

Eşitlikte yer alan ikinci kestirici değişken suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında olumlu yönde anlamlı ilişki saptanmıştır. Suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında düşük düzeyde ($\beta = .13$, $p < .05$) anlamlı ilişki vardır. Suçluluğun pozitif duygu durumu ile olumlu olarak ilişkili olduğu sonucuna varan bazı araştırmalar vardır (Beer ve Keltner, 2004; Ferguson, Stegge ve Damhuis, 1991; Keltner ve Buswell, 1996; Luyten ve ark., 2002; Tangney, 1991). Dahası, suçluluğun uyum sağlayıcılık rolü bireyleri olumlu davranışlara yönlentmektedir (Beer ve Keltner, 2004; Luyten ve ark., 2002). Empatik eğilim ve suçluluk bireyi moral (ahlaki) davranışlara yönelir. Moral davranışlar kişinin değerleriyle ilişkilidir. Değerlerin, kişinin psikolojik iyi olmasını sağlamada önemli bir işlevi vardır (Joshanloo ve Ghaedi, 2009). Bununla beraber, suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında pozitif bilgiye odaklanma eklendiğinde, ilişkinin anlamlı olmadığı saptanmıştır ($\beta = .08$, $p > .05$). Yani, pozitif bilgiye odaklanmanın suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında tam aracılık rolü olduğu kaydedilmiştir. Ancak suçluluk ile psikolojik iyi olma arasındaki doğrudan iliş-

ki oldukça düşük düzeyde olmasından dolayı, pozitif bilgiye odaklanmanın aracılık rolü küçük olmasına rağmen tam aracı olduğu saptanmıştır. Bu sonuca göre, insanların kişilerarası ilişkilerinde suçluluk duygusuna sahip olması psikolojik iyi olmayı düşük düzeyde yordamaktadır.

Sonuç olarak, pozitif bilgiye odaklanmanın (aracı değişken) hem empatik eğilim ve hem de suçluluk (kestirici değişkenler) ile psikolojik iyi olma (bağımlı değişken) arasında aracı olduğunu ortaya koymuştur. Bu ilişkide pozitif bilgiye odaklanmanın empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında kısmi aracısı olurken, suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında tam aracı olduğu görülmüştür (bak, şekil 2). Ancak bu modelde yer alan suçluluk ile psikolojik iyi olma arasındaki doğrudan ilişki anlamlı olmakla beraber düşük düzeydedir. Bu ilişkiye pozitif bilgi değişkeni eklendiğinde, tümüyle aracılık rolü olmasına rağmen bu ilişkiye pozitif bilginin katkısı oldukça düşük düzeyde kalmıştır (.06). Bu sonuca göre, hem suçluluk duygusunun psikolojik iyi olma üzerindeki yordayıcılığı hem de pozitif bilginin aracılığı oldukça düşüktür. Buna karşılık, empatik eğilim ile psikolojik iyi olma arasında hem doğrudan ilişki hem de pozitif bilginin aracılık katkısı (.12) görece daha yüksek bulunmuştur.

Mevcut araştırmanın bazı sınırlılıkları vardır. Araştırmanın birinci sınırlılığı, araştırmanın katılımcılarının yalnızca Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğrencilerinden oluştuğu için tüm üniversite öğrencilerine genellenemez. Araştırmanın ikinci sınırlılığı, çalışma kesitsel bir yöntemle yapıldığından dolayı, elde edilen sonuçlar için neden sonuç ilişkisi kurulamaz. Bu gibi çalışmalarda, boylamsal ve deneysel çalışmalar ilişkilerin yönünü daha iyi belirleyebilir. Üçüncü sınırlılığı, araştırmada kullanılan ölçme araçları kendi ifade etme tarzında ölçme araçları olduğu için, katılımcının verdiği bilginin doğru olduğu kabul edilmektedir. Ancak, bu tür ölçme araçları ile yapılan ölçümlerinde, kişinin kendisine ilişkin farkındalığını sağlamakla beraber, kişi kendisi hakkında bilgi de vermektedir.

Tüm bu sınırlılıklara rağmen, bu çalışma, araştırmacılara empatik eğilim ve suçlulukla ilgili ampirik sonuçlar sunmakta olup, önemli katkılar sağlamaktadır. Bu katkılardan birisi, pozitif bilgiye dikkat etmenin empatik eğilim ve suçluluk ile psikolojik iyi olma arasında kısmi aracı rolünün olduğunu ortaya koymasındır. Bireyi kişilerarası ilişkilerde daha olumlu davranmaya iten empatik tepkiler ve suçluluk duyguları bireylerin iyilik hallerini arttırabilir. Dahası, bireyin empatik eğilimleri ve suçluluk duygularının yanında bireyin çevresinde gelen olumlu bilgiye odaklanması, bireyin psikolojik iyilik halinin olumlu yönde artmasını sağlayabilir.

Focus on Positive and Negative Information as the Mediator of the Relationship between Empathy Tendency Guilty and Psychological Well-Being in University Students

Necle ACUN-KAPIKIRAN^a

University of Pamukkale

Abstract

In this study, the mediator effects of focus on positive and negative information on the relationship between empathic tendency, and guilty and psychological well-being in university students were investigated. The participants were 314 student, between age range of 17-32 (M.20.93,SD:1.80) attending different departments Faculty of Education, at Pamukkale University in Turkey. The data were collected by using the scale of focus on positive and negative information, tendency of empathy, scale of guilty-shame, and the psychological well-being scale. Structural modeling analyses indicated that focus on positive information was mediated on the relationship between empathic tendency, guilty and psychological well-being. However, the focus on negative information was not the condition mediation.

Key Words

Psychological Well-being, Empathic Tendency, Guilty, Focus on Positive and Negative Information.

Behavioral Scientists have focused on positive aspects of people rather than their problem in recent years. One of the conceptualizations in this approach which is called positive psychology is psychological well-being (Seligman, 2002; Seligman & Csikszentmihalyi, 2000). Psychological well-being was explained with a model which was developed by Ryff (1989) and which consists of six sub-aspects including establishing positive relationships with others, self-acceptance, purpose of living, self-determination, environmental domi-

nance and personal development. Psychological well-being is an important indication of life satisfaction and is synonymous to the concept of happiness (Andrews & McKennell, 1980). Furthermore, happiness and subjective well-being can frequently be defined as identical concepts (Diener & Lucas, 2000). Therefore, happiness, subjective well-being, life satisfaction and psychological well-being are focused on by the conceptual and theoretical discussions. Psychological well-being can be defined as a general feeling of happiness (Schmutte & Ryff, 1997). Psychological well-being is associated with many positive characteristics in the literature. For example; it was determined that optimist people are psychologically better in a study by Chang and Sanna (2001). Furthermore, it was found that the levels of self-respect, life satisfaction, happiness and environmental adaptation of the individuals who are in a psychologically good condition are high (Amato & Sobolewski, 2001; Reid, 2004), and are more self-determinant (Yeh & Yang, 2006) and the perceived success thereof is higher (Cenkseven & Akbas, 2007). On the other hand, it was found

^a PhD. Necle ACUN-KAPIKIRAN is currently an Assistant Professor at the Department of Educational Sciences, Counseling and Guidance. Her research interests include empathy, well being, life satisfaction, optimism, moral value and social support on children, adolescents and university student. *Correspondence:* Assist. Prof. Necle ACUN-KAPIKIRAN, Pamukkale University, Faculty of Education, Department of Counseling and Guidance, Istanbul/Turkey. E-mail: nkkiran@pau.edu.tr. Phone: +90 258 2961049 Fax: +90 258 296 1200.

that psychological well-being and negative characteristics such as being neurotic (Weinstein & Ryan, 2010) and being pessimist (Chang & Sanna, 2001; Daukantaite & Bergman, 2005) are inversely related. One of the most important factors ensuring psychological well-being is one's establishing good relationships with others. Furthermore, empathizing with others enable one to establish good relationships with others (Shanafelt et al., 2005; Thomas et al., 2007). Empathy can be defined as understanding others' emotional condition or status and as an emotional response given after understanding what others feel or may feel in a certain condition (Eisenberg et al., 1998). Davis (1983) explains empathy with a model consisting of four aspects. The four aspects of his model are as follows: taking opinions of others which constitutes the cognitive aspect of empathy, empathic concern which constitutes the emotional aspect of empathy, imaginary participation and personal stress.

It was found that empathy facilitates the relationship between people (Granello, 1999) as well as functioning as a buffer in decreasing aggression (Björkqvist, Österman, & Kaukiainen, 2000; Kaukiainen et al., 1999) and increasing social popularity (Vitagliano & Barnett, 2003). More importantly, it was found that the psychological well-being of the individuals with emphatic tendencies is higher (Shanafelt et al., 2005; Thomas et al., 2007).

Another factor which assists people in establishing positive relationships with others is the guilt feeling that lead individuals understand others and cause wrong behaviors of an individual to be removed. Since guiltiness, as a moral emotion, is an emotion which activates conscience of an individual, it has many significant social functions. Guiltiness might lead one towards positive social behaviors as well as ensuring one's adaptation to a great extent by way of avoiding anti-social behaviors (Hoffman, 2000). Guiltiness is at the same time considered as an adaptation-ensuring emotional condition (Beer & Keltner, 2004; Luyten, Fontaine, & Carvelyn, 2002; Tangney, 1991, 2003, p. 388) as it leads one to take others-oriented perspectives (Leith & Baumeister, 1998), contributes to the relationships between people (Covert, Tangney, Maddux, & Heleno, 2003) and enables anger management (Lutwak Panish, Ferrari, & Razzino, 2001) and results in the compensation of the damage given to others (Haidt, 2003; Keltner & Buswell, 1996, 1997; Taylor, 1985, p. 86). In addition, guiltiness motivates individuals for positive social relationships (Weinstein & Ryan, 2010) as it reveals the

feelings of individuals such as helping other (Chapman, Zahn-Waxler, Cooperman, & Iannotti, 1987) and benevolence (Silver, Helkama, Lönnqvist, & Verkasalo, 2008). Furthermore, it was found that those who feel guilty in their relationships with others contribute more to the well-being of others (Silver et al. 2008). Two of the variables in the present study are focusing on positive and negative information. Focusing on positive and negative information was first defined by Noguchi, Gohm and Dalsky (2006). They discussed focusing on positive and negative information within the framework of the concept of valence. Some individuals pay attention to the positive aspects of the events around them while some pay attention to the negative aspects thereof. Those who pay attention to the positive aspects of the events around them are defined as positive information oriented, and those who pay attention to the negative aspects of the events around them are defined as negative information oriented. The aspect paid attention here is positive and negative cognitive information (Noguchi et al., 2006). In a cross-cultural study on focusing on positive and negative information, it was found that both Japanese and American people focus on positive information more than negative information (Noguchi, Gohm, Dalsky, & Sakamoto, 2007). In other words, individuals pay more attention to the positive events around them.

The Present Study

Empathy and guiltiness are two of the emotions which assist individuals in establishing positive relationships with others (Lewis & Sullivan, 2005, p. 186). Developing empathy and the guilt feelings are necessary for both relationships between people and moral development (Eisenberg, 2000). In other words, when a person thinks that he acts morally insufficient, he might feel himself guilty (Lazarus, 1991, p. 240; Niedenthal, Gruber, & Ric, 2006, p. 98). The individuals, who are psychologically in a good condition, experience more positive feelings (Diener & Larsen, 1993). Therefore, those who have experiences of positive emotional condition might be psychologically better in a long term (Fredrickson, 2001; Ryff and Keyes, 1995). In addition, the level of psychological well-being of the individuals whose empathic tendencies are high is high as well (Shanafelt et al., 2005; Thomas et al., 2007). Accordingly, a positive relationship is expected to exist between empathic tendency and psychological well-being. In addition, individuals might feel themselves guilty in case of a negative

condition they caused or when they could not sufficiently assist others. A certain amount of guilt feeling might lead individuals to assist others. This situation might enable one to be psychologically well. In some studies, a positive relationship was found between guilt feeling and positive characteristics (Covert et al., 2003; Leith and Baumeister, 1998). Therefore, a positive relationship is expected to exist between psychological well-being and guiltiness. In addition, it was found that the life satisfaction of the individuals whose level of psychological well-being is high is high as well (Andrews and McKeenell, 1980). In a study by Noguchi et al. (2006), a positive relationship was found between life satisfaction and focusing on positive information while a negative relationship was found between life satisfaction and focusing on negative information. Therefore, a good relationship is expected to exist between focusing on positive information and psychological well-being while a negative relationship is expected to exist between focusing on negative information and psychological well-being. Focusing on positive and negative information is related to the personal characteristics of optimism and pessimism. While pessimist individuals focus on the negative aspects of an event, optimist individuals focus on positive aspects. In other words, the level of paying attention to positive and negative information is related to many psychological processes like improving state of mind as the mediator of personality and other psychological variables (Noguchi et al., 2006).

In light of the explanations above, (a) the empathic tendencies and guilt feelings of university students would have a direct role on their psychological well-being; (b) university students' focusing on positive and negative information would have an indirect (mediator) role on their psychological well-being. To this end, it will be tested if the equation in Figure 1 could be confirmed or not

Method

Participants

A total of 314 undergraduate students was comprised of 70% women, 30% men participated in this study. Participants ranged in age from 17 to 32 ($M = 20.93$, $SD = 1.80$). Approximately 18% of participants were freshmen, 17% were sophomores, 32% were juniors, and 33% were seniors.

Measures

Psychological Well-Being Scale: The Psychological Well-Being Scale developed by Ryff (1989a) comprises 84 statements. PWBS has good psychometric features. It was adapted and translated into Turkish by Cenkseven (2004) and Akın (2008). The Alpha coefficient of the scale was calculated as .93 in this study. The statements in the scale have this type of structure "I determine the direction and purpose of my life."

Emphatic Tendency Scale: The emphatic tendency scale developed by Dökmen (1988) comprises 20 statements. The scale ranges from 1, I completely disagree to 5, I completely agree. The Cronbach alpha of the scale was calculated as .88, and the test-retest reliability was found to be $r = .82$ at the intervals of three weeks. The scale has good psychometric features. The alpha coefficient was calculated as .75 in this study. The statements in the scale have this type of structure: "My eyes water"; "There are tears in my eyes when I watch a sad film".

Guilt-Shame Scale: The scale developed by Şahin and Şahin (1992) comprises of 24 statements. 12 guilt statements were administered to the participants. The scale is scored according to the choices ranging from 1, I felt no discomfort to 5, I felt much discomfort. The Cronbach alpha of the scale was calculated as .81. The scale has good psychometric features. In this study, the alpha coefficient was found to be .84. The statements in the scale have this type of structure: "Failing to achieve the expectations your family has for you."

Scale of the Focus on Positive and Negative Information: The scale developed by Noguchi et al. (2006) comprises 26 statements. It is a Likert type scale scored as 1, completely untrue for me 5, True for me. The scores on the scale ranges from 26 to 130. The alpha coefficient of the scale for the statements that focus on positive information was found to be .83, and alpha coefficient of the scale for of the statements that focus on negative information was calculated to be .70 by Kapıkıran (2009). The statements in the scale have this type of structure: "I pay attention to positive things that other people do. I generally feel that people are happy."

Procedures and Data Analysis

The 314 volunteer participants of the study were students from various departments in Pamukkale University Faculty of Education taking psychology course at the time the research was carried out. A

series of explanation were given to the students before the application of the scale. A set made up of scale statements was given to the participants. Based completely on their own feelings and opinions the participants completed the questionnaire in approximately 40 minutes. The data obtained from the 314 students were analyzed using SPSS 14 software. LISREL 8.71 software (Jöreskog and Sörbom, 2004) was used to determine the fit value of the data obtained in the study.

Results

In study, (a) correlations between the study variables were investigated; (b) focus on positive information and negative information were tested as the mediators of the association between empathic tendency and psychological well-being, (c) focus on positive information and negative information were tested as the mediators of the association between guilty and psychological well-being. Descriptive statistics and bivariate correlations for the measured variables are presented in Table 1. Both skewness and kurtosis values were found to be within acceptable limits for a normal distribution. As indicated in Table 1, psychological well-being, focus on positive-negative information, empathic tendency, and guilty were correlated with one another psychological well-being was correlated positively with focus on positive information ($r = .40$, $p < .001$), but was correlated with negatively focus on negative information ($r = -.16$, $p < .001$). Moreover, guilty was correlated positively with focus on positive information ($r = .35$, $p < .001$), but was not correlated with focus on negative information ($r = .09$, $p > .05$). These correlations indicated that preconditions were met for testing the mediating roles of focus on positive information and focus on negative information in the link of empathic tendency and with psychological well-being. Guilty was met for testing the mediating roles focus on positive information the link of and with psychological well-being, but was not met focus on negative information (Baron and Kenny, 1986).

Focus of Positive and Negative Information as Mediators of the Link between Guilty and Empathic Tendency and on the Psychological Well-being

I used the LISREL 8.71 program with the maximum likelihood method and followed the three steps of Holmbeck (1997) to test the mediation effects for model (see Figure 1). Six indexes were

used to assess the goodness of fit of the models. I used the suggests by Hu and Bentler (1999) to assess the goodness of fit of the models: the comparative fit index (CFI; .95 or greater), the incremental fit index (IFI; .95 or greater), the Normed Fit Index (NFI; .95), the Goodness Fit Index (GFI; .95) the standardized root-mean-square residual (SRMR; .08 or less), and the root-mean-square error of approximation (RMSEA; .06 or less).

The First step, I mediated the effect of empathic tendency and guilty (predictor variable) on psychological well-being (dependent variable). The structural model used to test this hypothesis (see Figure 2) showed an excellent fit to the data, $X^2 = 14.63$ $df = 3$, $N = 314$, $p < .05$; CFI = 0.96, IFI = 0.96, NFI = 0.96, NNFI/TLI = 0.96, GFI = 0.98, SRMR = 0.041 and a relatively good RMSEA = 0.074 (Jöreskog and Sörbom, 1993), 90% Confidence Interval (CI) 0.019; 0.14 (empathic tendency -psychological well-being $\beta = .39$ $df = 3$, $t = 7.62$, $p < .05$ and guilty -psychological well-being $\beta = .13$, $df = 3$, $t = 2.47$, $p < .05$). The second step, partially mediated model indicated an excellent fit to the data, $X^2 = 2.21$, $df = 2$, $N = 314$, $p > .05$; CFI = 1.00, IFI = 1.00, NFI = 1.00, NNFI/TLI = 1.00, GFI = 1.00, SRMR = 0.0024, RMSEA = 0.019, 90% Confidence Interval (CI): 0.0 ; 0.12) also indicated an excellent fit to the data (empathic tendency and focus of positive information $\beta = .50$, $t = 10.78$, $p < .001$; empathic tendency and psychological well-being $\beta = .50$, ($t = 10.78$, $p < .001$); focus of positive information and psychological well-being $\beta = .23$, $t = 3.61$, $p < .05$; empathy tendency and focus of negative information $\beta = -.27$, $t = -4.93$, $p < .05$; guilty and focus of positive information $\beta = .26$, $t = 5.74$, $p < .05$; guilty and focus of negative information $\beta = -.15$, $t = 2.45$ $p < .05$, see, figure 2). The third step is to test the fully mediated structural model (the indirect effect without the direct effect). The result of the fully mediated model, $x^2 = 2.22$, $DF = 2$, $N = 314$, $p > .05$, CFI = 0.98; IFI = 0.98; NNFI/TLI = 0.97; SRMR = 0.048; RMSEA = 0.019, 90% CI = 0.0 - 0.12 also indicated an excellent fit of the model to the data. The path relation dropped from .50 to $b = .28$ when focus of positive information was added into the equation relationship between empathy tendency and psychological well-being. However, the path relation dropped from .13 to .08 when focus of positive information was added into the equation relationship between guilty and psychological well-being. The model accounted for 36% of the variance in focus on positive information, 06% of the variance in focus on negative information, and 23% of the variance in psychological well-

being. Next, path model testing was tested direct, indirect, and mediated relations among variables of interest (Baron & Kenny, 1986; Frazier, Tix, & Baron, 2004). Thus, this model, with all direct and indirect links freely estimated, was used to test the significance of indirect relations using indirect effect procedure. There were significant direct and indirect links of $-.12$ ($\beta = .50 \times .23$), between empathy tendency, focus of positive information and with psychological well-being, and between guilty, focus of positive information and with psychological well-being ($.06$ ($\beta = .26 \times .23$)). That is, focus of positive information partially mediated the link of empathy tendency with psychological well-being. The focus of positive information fully mediated the link of guilty with psychological well-being.

Discussion

The purpose is to test whether or not the focus on positive-negative information has a mediator impact on psychological well-being and emphatic tendency whether it is a mediator between psychological well-being and guilty.

According to the results obtained, the proposed structural equation model achieved perfect suitability values. A positive significant relationship was found between psychological well-being and emphatic tendency. In other words, people with emphatic tendencies have higher levels of psychological well-being. This finding is consistent with the existing literature (Shanafelt et al., 2005; Thomas et al., (2007).

Additionally, there is a positive relationship between the focus on positive information and psychological well-being. This result is consistent with the results of the study conducted by Noguchi et al. (2006). In addition, other research examined the relationship between optimism (Chang & Sanna, 2001; Daukantaite & Bergman, 2005) and positive emotion (Vera et al., 2008) that are closely related with the focus on positive information and psychological well-being. Another significant relationship revealed as a result of the study is that between the focus on positive information and empathic tendency.

All these relationships prove that focus on positive information supports the impact of the mediator role on between empathic tendency and psychological well-being. According to Noguchi et al. (2006), the tendency to pay attention to positive information may mediate between extroversion and happiness since happy people are likely to

pay attention to positive information. The focus of positive information partially mediated the link of empathy tendency with psychological well-being ($B = .39, p < .01$ to $\beta = .28, p < .05$). Guilty the second predictor in the equation, had a direct positive relation with psychological well-being. The focus of positive information fully mediated the link of guilty with psychological well-being ($\beta = .13, p < .05$ to $\beta = .08, n.s$). It is possible to say that guilty may be a reason for an individual to feel psychologically well considering the fact that guilty leads people to positive behaviors in terms of its adaptive role (Beer & Keltner, 2004; Luyten et al., 2002). Empathic tendency and guilty leads moral behaviors of individual. Moral behaviors associate with the person values. There is an important function that values provide psychological well-being of individual (Joshihanloo & Ghaedi, 2009).

Besides, there is a positive relationship between guilty and the focus on positive information while there is no significant statistical relationship with the focus on negative information ($\beta = .08, p > .05$). No results were found that supported or rejected these findings. As a result, the focus on positive information can be mediator on the interaction between empathic tendency and guilty (predictor variables) and psychological well-being.

There are some limitations in the current research. The first limitation is not equal to participants' gender. The two limitation is that the present research is a cross sectional study. Longitudinal and experimental studies on this matter may determine the direction of the relationships better. Measurement tools make self-report measurements. This study also bears the limitations of self-report measurements, for example, accepting that the participant has given true information or that participant has given as much information as possible.

References/Kaynakça

- Akın, A. (2008). Psikolojik iyi olma ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Kuram ve Uygulama Eğitim Bilimleri*, 8, 721-750.
- Amato, P. R., & Sobolewski, J. M. (2001). The effects of divorce and marital discord on adult children's psychological well-being. *American Sociological Review*, 66 (6), 900-921.
- Andrews, F. M., & McKennell, A. C. (1980). Measures of self-reported well-being. *Social Indicators Research*, 8, 127-156.
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.
- Beer, J., & Keltner, D. (2004). What is unique about self-conscious emotion. *Psychological Inquiry*, 15 (2), 126-170.

- Björkqvist, K., Österman, K., & Kaukiainen, A. (2000). Social intelligence-empathy: Aggression? *Aggression and Violent Behavior*, 5 (2), 191-200.
- Cenkseven, F. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel ve psikolojik iyi olmalarını yordayan değişkenlerin incelenmesi* [The investigation of variables predicting on their subjective and psychological well-beings in university students]. Yayınlanmamış doktora tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Cenkseven, F., & Akbaş, T. (2007). Üniversite öğrencilerinde öznel ve psikolojik iyi olmanın yordayıcıları. *Türk PDR Dergisi*, 27 (Mart), 43-65.
- Chang, E. C., & Sanna, L. J. (2001). Optimism, pessimism, and positive and negative affectivity in middle-aged adults: A test of a cognitive and affective model of psychological adjustment. *Psychology and Aging*, 6 (3), 524-531.
- Chapman, M., Zahn-Waxler, C., Cooperman, G., & Iannotti, R. (1987). Empathy and responsibility in the motivation of children's helping. *Developmental Psychology*, 23 (1), 140-145.
- Covert, M. V., Tangney, J. P., Maddux, J. E., & Heleno, N. M. (2003). Shame-proneness, guilt-proneness and interpersonal problemsolving: A social cognitive analysis. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 22, 1-12.
- Daukantaite, D., & Bergman, L. R. (2005). Childhood roots of women's subjective well-being the role of optimism. *European psychologist*, 10 (4), 287-297.
- Davis, H. M. (1983). The effects of dispositional empathy on emotional reactions and helping: A multidimensional approach. *Journal of Personality*, 51 (2), 167-184.
- Diener, E., & Larsen, R. J. (1993). The experience of emotional wellbeing. In M. Lewis & J. M. Haviland (Eds.), *Handbook of emotions* (pp. 404-415). New York: Guilford Press.
- Diener, E., & Lucas, R.E. (2000). *Subjective emotional well-being*. In M. Lewis & J. M. Haviland, (Eds.), *Handbook of Emotions* (pp.325-337). Newyork: Guilford.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6 (21), 155-190.
- Eisenberg, N. (2000). Emotion, regulation and moral development. *Annual Review of Psychology*, 51, 665-697.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Murphy, B. C., Jones, J., & Guthrie, I. K. (1998). Contemporaneous and longitudinal prediction of children's sympathy from dispositional regulation and emotionality. *Developmental Psychology*, 34, 910-924.
- Ferguson, T. J., Stegge, H., & Damhuis, I. (1991). Children's understanding of guilt and shame. *Child Development*, 62, 827-839.
- Frazier, P. A., Tix, A. P., & Baron, K. E. (2004). Testing moderator and mediator effects in counselling psychology. *Journal of Counselling Psychology*, 51, 115-134.
- Fredrickson, B. L. (2001). The role of positive emotions in positive psychology: The broaden-and-build theory of positive emotions. *American Psychologist*, 56, 218-226.
- Granello, P. F. (1999). College students' wellness as a function of social support and empathetic ability. *Journal of College Counseling*, 2, 110-120.
- Haidt, J. (2003). The moral emotions. In R. J. Davidson, K. R. Scherer, & H. H. Golsmith (Eds.), *Handbook of effective sciences* (pp.852-870). Newyork: Oxford University Press.
- Hoffman, M. L. (2000). *Empathy and moral development: Implications for caring and justice*. New York: Cambridge University Press.
- Holmbeck, G. M. (1997). Toward terminological, conceptual, and statistical clarity in the study of mediators and moderators: Examples from the child-clinical and pediatric psychology literatures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65, 699-710.
- Hu, L., & Bentler, P. M. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6 (1), 1-55.
- Joshanloo, M., & Ghaedi, G. (2009). Value priorities as predictors of hedonic and eudaimonic aspects of well-being. *Personality and Individual Differences*, 47 (4), 294-298.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1993). *LISREL 8: Structural equation modeling with the simlis command language*. Lincolnwood: Scientific Software International Inc.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (2004). *LISREL (Version 8.71) [Computer software]*. Lincolnwood, IL: Scientific Software International Inc.
- Kapıkıran, N. (2009, Ekim). *Olumlu ve negatif bilgiye odaklanma ölçeğinin geçerliği ve güvenirliliği*. XI. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde sunulan bildiri, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Kaukiainen, A., Björkqvist, K., Lagerspetz, K., Osterman, K., Salmivalli, C., Rothberg, S., et al. (1999). The relationships between social intelligence, empathy and three types of aggression. *Aggressive Behavior*, 25, 81-89.
- Keltner, D., & Buswell, B. N. (1996). Evidence for the distinctness of embarrassment, shame, and guilt: A study of recalled antecedents and facial expressions of emotion. *Cognition and Emotion*, 10 (2), 155-171.
- Keltner, D., & Buswell, B. N. (1997). Embarrassment: Its distinct form and appeasement functions. *Psychological Bulletin*, 122, 250-270.
- Lazarus, R. S. (1991). *Emotion and adaptation*. Newyork: Oxford University Press.
- Leith, K. P., & Baumeister, R. F. (1998). Empathy, shame, guilt and narratives of interpersonal conflicts: Guilt-prone people are better at perspective-taking. *Journal of Personality*, 66, 1-37.
- Lewis, M., & Sullivan, M. V. (2005). The development of self-conscious emotion. In A. J. Elliot, & C. Dweck, (Eds.), *Handbook of Competence and Motivation* (pp. 185-201). Newyork: Guilford.
- Luyten, P., Fontaine, J. R., & Carveleyn, J. (2002). Does the test of self-conscious affect (TOSCA) measure maladaptive aspects of guilt and adaptive aspects of shame? An empirical investigation. *Personality and Individual Differences*, 33, 1373-1387.
- Lutwak, N., Panish, J. B., Ferreri, J. R., & Razzino, B. E. (2001). Shame and guilt and their relationship to positive expectations and anger expressiveness. *Adolescence*, 36, 641-654.
- Niedenthal, P. M., Gruber, S. K., & Ric, E. (2006). *Psychology of emotion. Interpersonal, experiential and cognitive approaches*. Newyork: Taylor and Francis.
- Noguchi, K., Goham, C. L., & Dalsky, D. J. (2006). Cognitive tendencies of focusing on positive and negative information. *Journal of Research in Personality*, 40 (6), 891-910.
- Noguchi, K., Gohm, C. L., Dalsky, D. J., & Sakamoto, S. (2007). Cultural differences related to positive and negative valence. *Asian Journal of Social Psychology*, 10, 68-76.

- Reid, A. (2004). Gender and sources of subjective well-being. *Sex Roles, 51* (11/1), 617-629.
- Ryff, C. D. (1989). Happiness is everything, or is it? Explorations on the meaning of psychological well-being. *Journal of Personality and Social Psychology, 57*, 1069-1081.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology, 69* (4), 719-727.
- Schmutte, P. S., & Ryff, D. C. (1997). Personality and well-being: What is the connection? *Journal of Personality and Social Psychology, 73*, 549-559.
- Seligman, M. E. P. (2002). *Gerçek mutluluk* (çev. S. K. Akbas). Ankara: HYB Yayını.
- Seligman, M. E. P., & Csikszentmihalyi, M. (2000). Positive psychology: An introduction. *American Psychologist, 55*, 5-14.
- Shanafelt, T. D., West, C., Zhao, X., Novotny, P., Kolars, J., Habermann, T. et al. (2005). Relationship between increased personal well-being and enhanced empathy among internal medicine residents. *Journal of General Internal Medicine, 20*, 559-564.
- Silfver, M., Helkama, K., Lönnqvist, J. E., & Verkasalo, M. (2008). The relation between value priorities and proneness to guilt, shame, and empathy. *Motivation and Emotion, 32*, 69-80.
- Şahin, N. H. ve Şahin, N. (1992) Suçluluk ve Utanç ölçeği. I Şavaşı ve N. H Şahin (Ed.), *Bilişsel davranışçı terapilerde değerlendirme: Sık kullanılan ölçekleri* (s. 104-109). Ankara: Türk Psikoloji Derneği Yayınları.
- Tangney, J. P. (1991). Moral affect: The good, the bad and the ugly. *Journal of Personality and Social Psychology, 61*, 598-607.
- Tangney J. P. (2003). Self-relevant emotions. In M. R. Leary, & J. P. Tangney (Eds.), *Handbook of Self and Identity* (pp. 384-400). New York: Guilford.
- Taylor, G. (1985). *Pride, shame and guilt, emotions of self-assessment*. New York: Clarendon Press Oxford.
- Thomas, M. R., Dyrrie, L. N., Huntington, J. L., Lawson, K. L., Novotny, P. J., Sloan, J. A. et al. (2007). How do distress and well-being relate to medical student empathy? A multicenter study. *Journal of General Internal Medicine, 22*, 177-183.
- Vitagliano, G. D., & Barnett, M. A. (2003). Assessing a new dimension of empathy: Empathic anger as a predictor of helping and punishing desires. *Motivation and Emotion, 27* (4), 301-325.
- Vera, E. M., Thakral, C., Gonzales, R., Morgan, M., Conner, W., Caskey, E. et al. (2008). Subjective well-being in ethnically diverse urban youth. *Cultural Diversity & Ethnic Minority Psychology Journal, 14*, 224-233.
- Weinstein, N., & Ryan, R. M. (2010). When helping helps: Autonomous motivation for prosocial behavior and its influence on well-being for the helper and recipient. *Journal of Personality and Social Psychology, 98* (2), 222-244.
- Yeh, K. H., & Yang, Y. J. (2006). Construct validation of individuating and relating autonomy orientations in culturally Chinese adolescents. *Asian Journal of Social Psychology, 9*, 148-160.

